

Спорт і свята в античності

Давній Рим

Спорт і свята у Давньому Римі

Тема 7

1. Римський святковий календар і найдавніші традиції святкування
2. Ігри в етрусків як джерело спортивних змагань у Римі

Термінологія на позначення свят у давніх римлян

- ▶ *festum*, і n – **СВЯТО**, утворений від прикметника *festus*, а, um – **радісний**
- ▶ *feriae*, arum f, або *dies feriales* – **СВЯТА, СВЯТКОВІ ДНІ**
- ▶ ***feriae privatae*** – **особисті або родинні свята** (*dies natalis*, *feriae denicales* – 10-денна жалоба за померлим родичем)
- ▶ ***feriae publicae*** – **публічні (державні) свята**
- ▶ 1. *feriae stativae* – щорічні свята із зафіксованою календарною датою
- ▶ 2. *feriae conceptivae* – щорічні свята, дата яких могла змінюватися
- ▶ 3. *feriae imperativae* – свята призначені за наказом, присвячені надзвичайній події
- ▶ ***Ludi, orum*** (*Romani, circenses, gladiatorii, scaenici*)

Римський (юліанський) календар

This image shows a highly detailed and complex Roman calendar chart, likely a fragment of the Fasti Praenestini. The chart is organized into columns for months and rows for days, with dense Latin text and symbols throughout. The months shown are JAN, FEB, MAR, APR, MAI, JUN, IUL, AUG, SEP, OCT, NOV, DEC, and INTER. The days are marked with letters (A, B, C, D, E, F, G, H) and various Roman festivals and religious events are listed, such as NONA, IDUS, CALPURNIA, and many others. The chart is highly detailed and complex, with many small inscriptions and symbols scattered throughout the grid.

Month	Day	Event / Festival
JAN	1	NONA
JAN	2	NONA
JAN	3	NONA
JAN	4	NONA
JAN	5	NONA
JAN	6	NONA
JAN	7	NONA
JAN	8	NONA
JAN	9	NONA
JAN	10	NONA
JAN	11	NONA
JAN	12	NONA
JAN	13	NONA
JAN	14	NONA
JAN	15	NONA
JAN	16	NONA
JAN	17	NONA
JAN	18	NONA
JAN	19	NONA
JAN	20	NONA
JAN	21	NONA
JAN	22	NONA
JAN	23	NONA
JAN	24	NONA
JAN	25	NONA
JAN	26	NONA
JAN	27	NONA
JAN	28	NONA
JAN	29	NONA
JAN	30	NONA
JAN	31	NONA

Antrum Iupercale

(лат. Iupus – вовк і arceo – оберігати)

Вхід у печеру Луперкал

Свято Луперкалії

(лат. *Lupercalia*, від *Lupercus* – Луперк, лісове божество)

Faunus Lupercus

Фавн Луперк – лісове божество родючості,
захисник отар

Салії

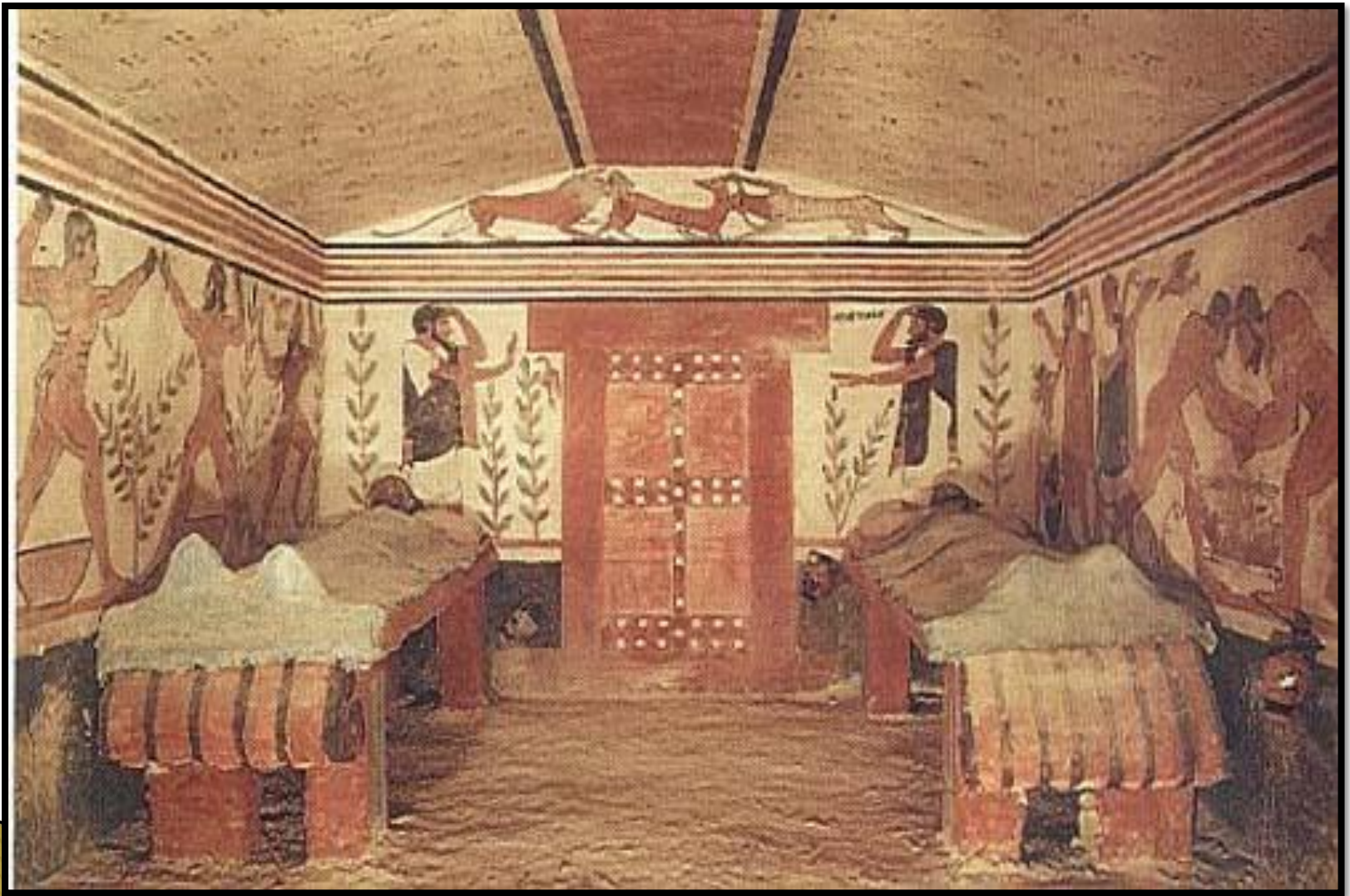
(лат. *Salii* – “стрибуни”, “танцюристи” , від *salio*,
salui, *saltum*, *ire*)

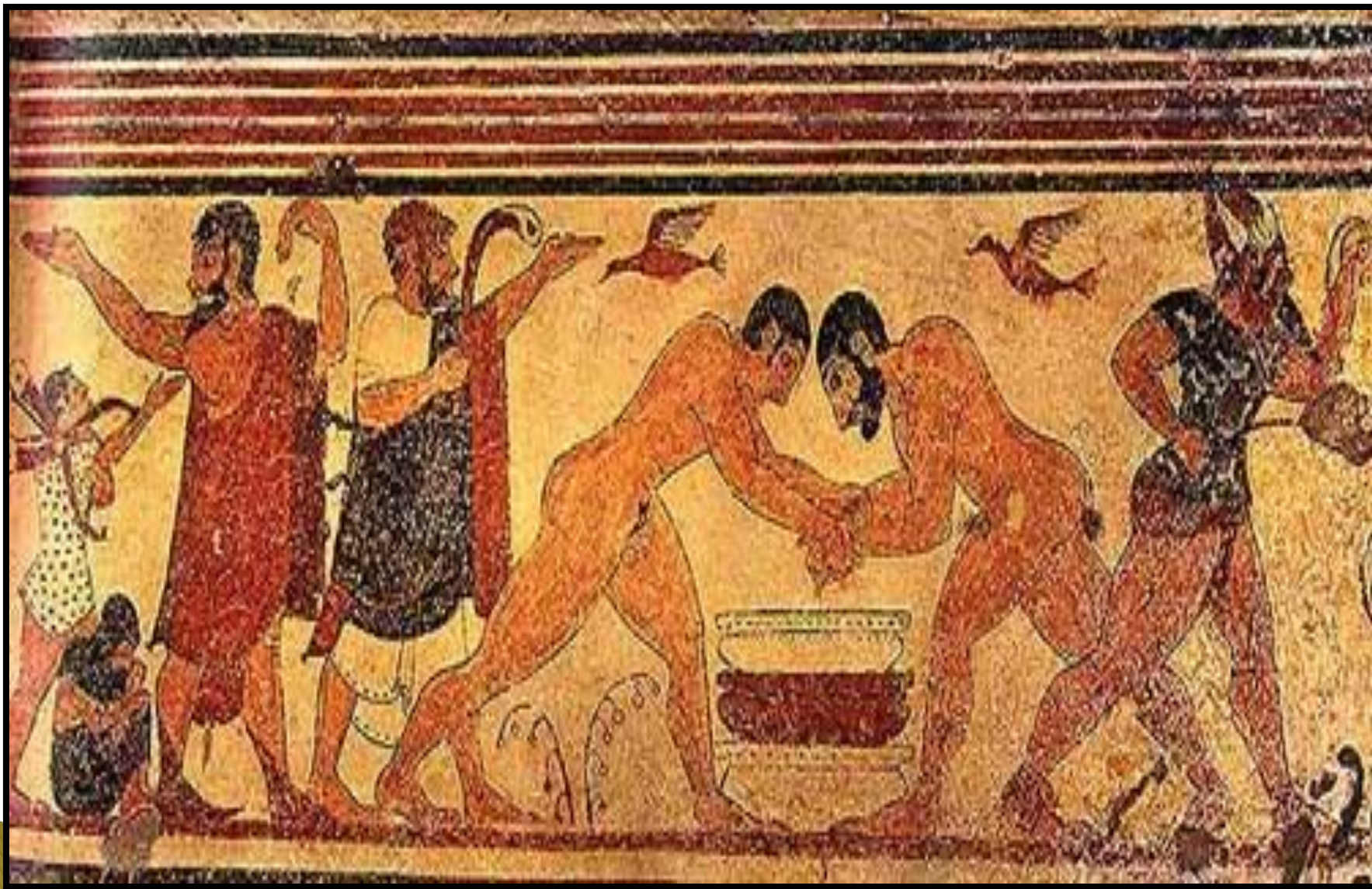
Сучасна реконструкція танцю саліїв

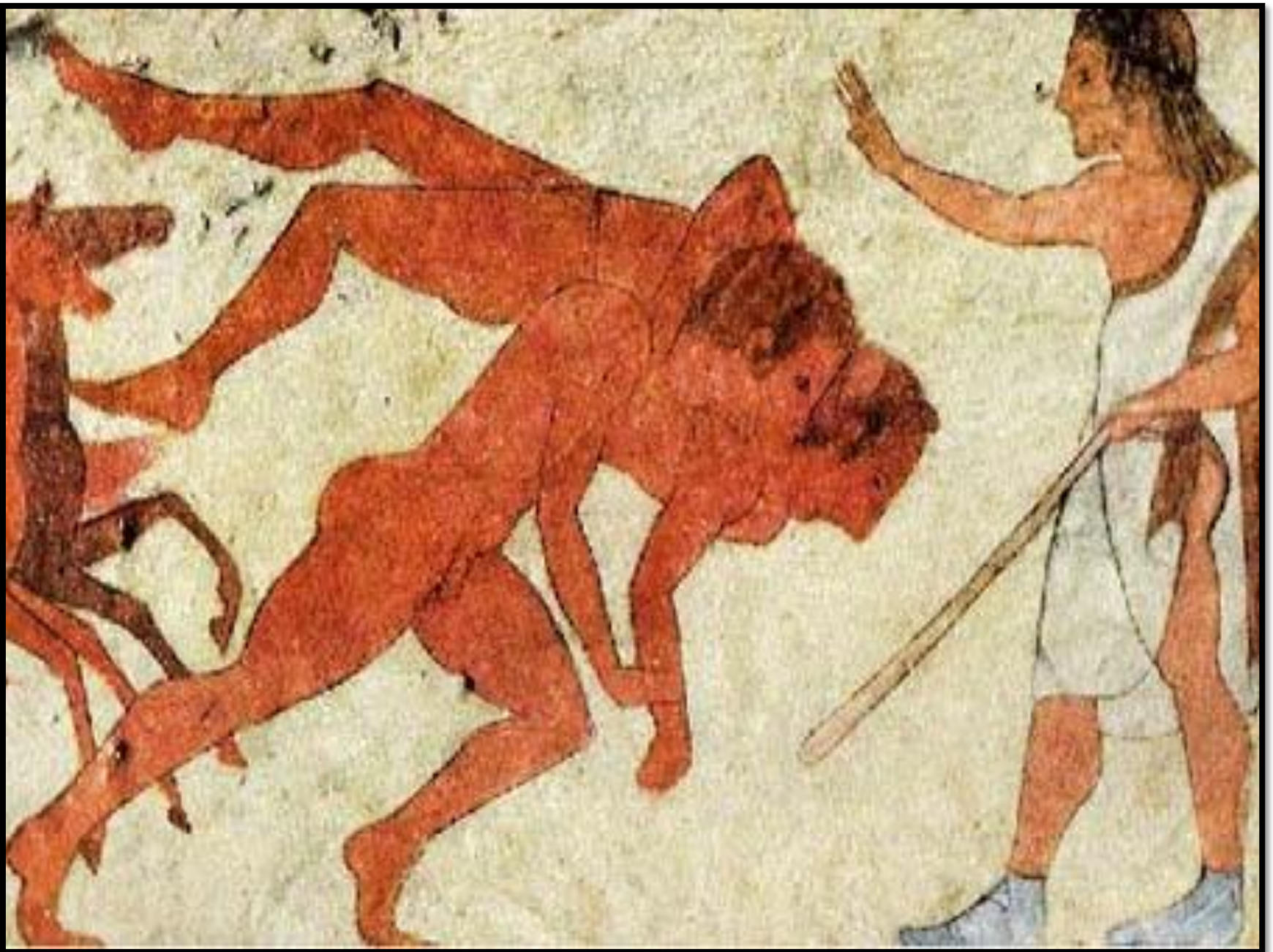

**«Гробниця Авгурів»,
м. Тарквінія (бл. 530 р. до н. е.)**

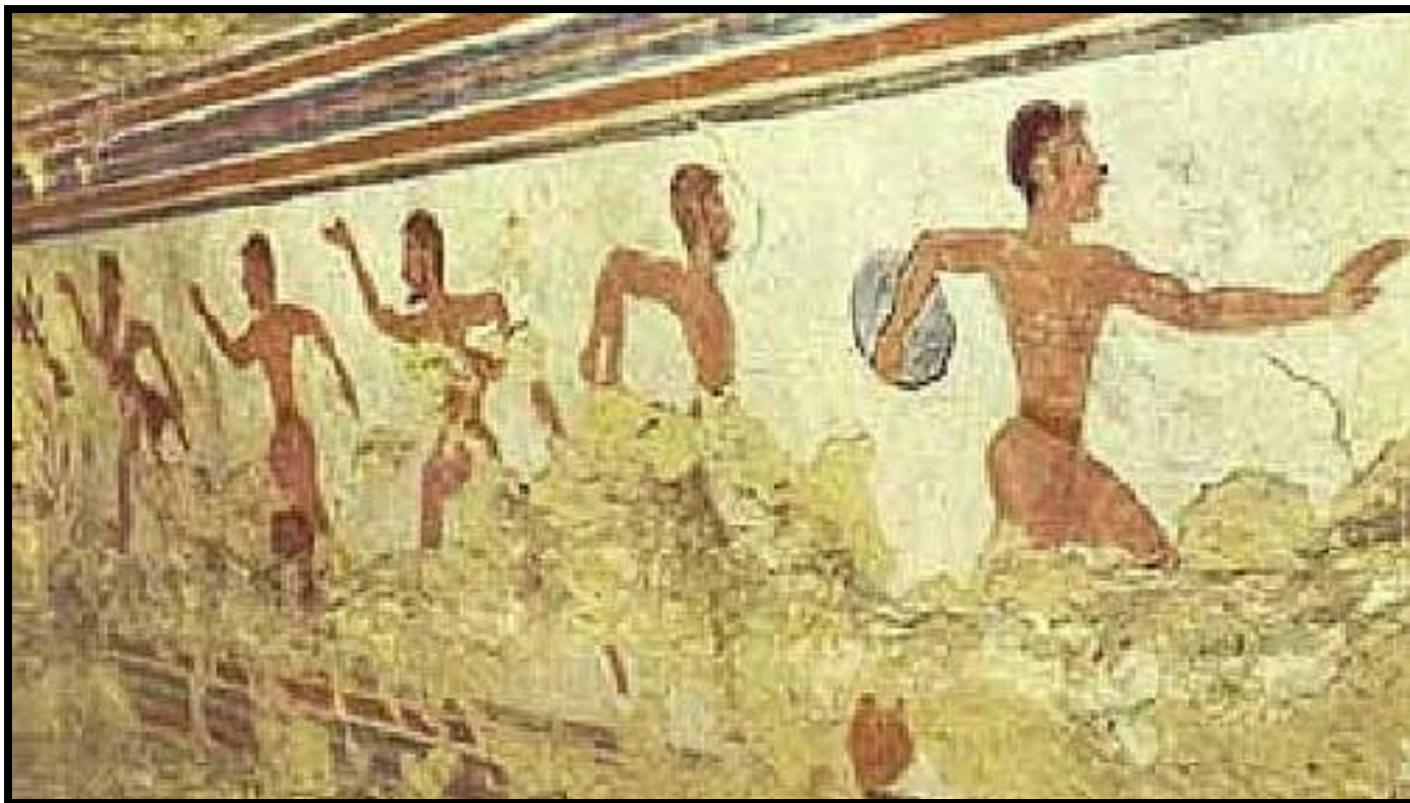
«Гробниця Авгурів»: змагання борців

"Гробниця Мавп" : борці. К'юзі, бл. 480 р. до н. е.

«Гробниця Олімпіад» (бл. 530 р. до н. е.)
Панорама спортивних змагань: дискобол, стрибун,
бігуни

Змагання колісниць

Наслідування спортивних традицій у Давньому Римі

Circus Maximus

The Palatine imperial palaces and the Circus Maximus in Rome (c. 312 CE). Art by Yadegar Asisi

Розділова межа: spina, ae – “голка”

Н. Пуссен. Викрадення сабінянок

Panem et circenses

Тема 8

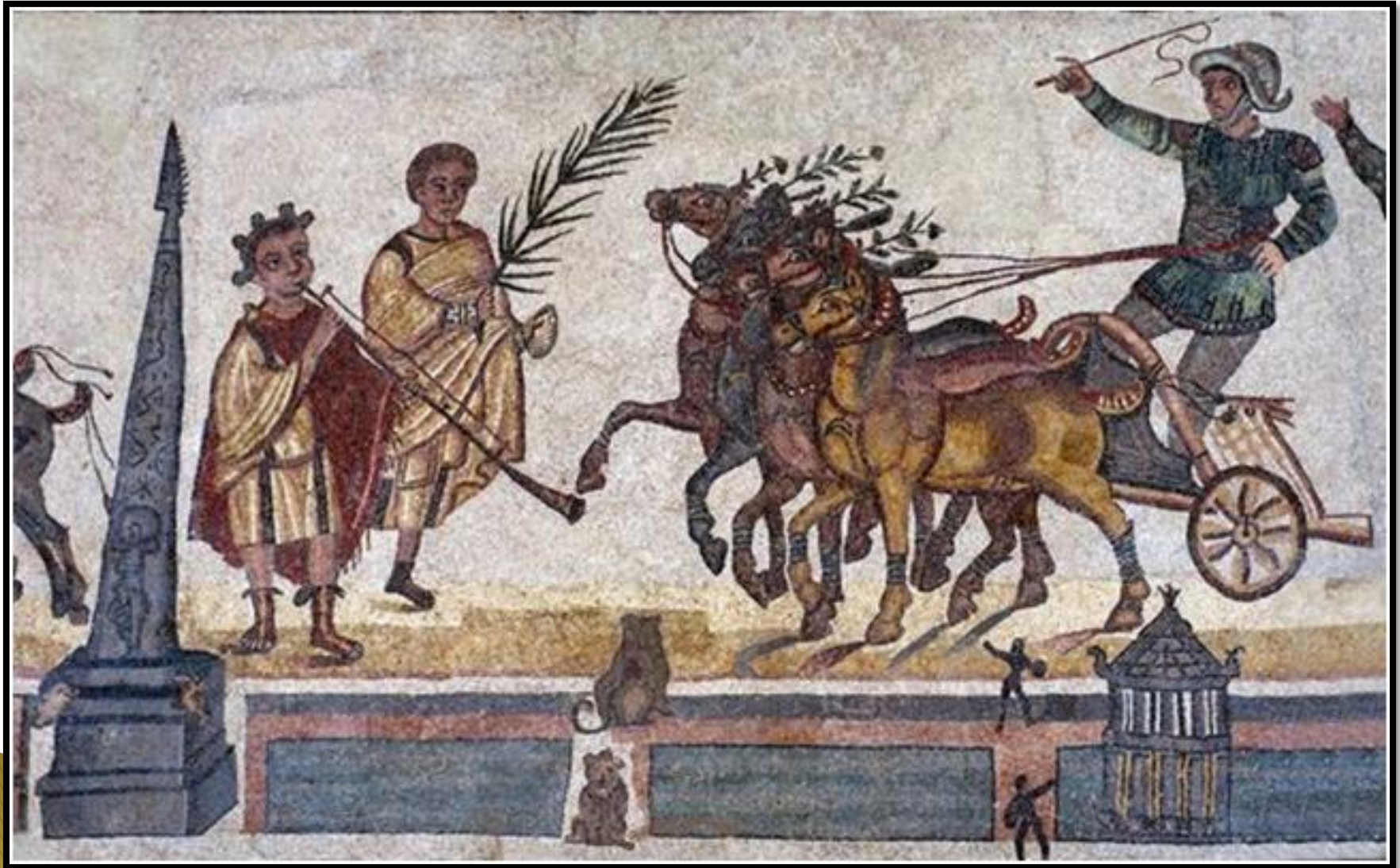
1. Історія спортивних змагань у Давньому Римі
2. Римський період в історії грецьких олімпіад
3. Спорт у програмі римських публічних видовищ (Ludi circenses)
4. Історія походження гладіаторських ігор (Ludi gladiatorii)

Періодизація римських публічних ігор

- ▶ 1. Архаїчний (доцарський) період:
  - ▶ **Consualia (VIII а.ае.н.)**
- ▶ 2. Царський період:
  - ▶ **Ludi Taurii (VI а.ае.н.)**
- ▶ 3. Республіканський період:
  - ▶ **Ludi Romani / Ludi Magni (494 а.ае.н. – IV ае.н.)**
  - ▶ **Ludi Apollinares (212 а.ае.н.)**
- ▶ 4. Імператорський період:
  - ▶ **Ludi Actiaci, Actia (грец. Ακτιᾶ)(27 а.ае.н. – III ае.н.)**

Consualia

(лат. *Consus* – Конс, бог землі, посівів і догляду за насінням)

Consualia Neptunalia

Ludi Taurii (лат. taurus – бик)

Тавромахія (лат. *Tauromachia*)

Ludi Romani, sive Ludi Magni Pompa triumphalis

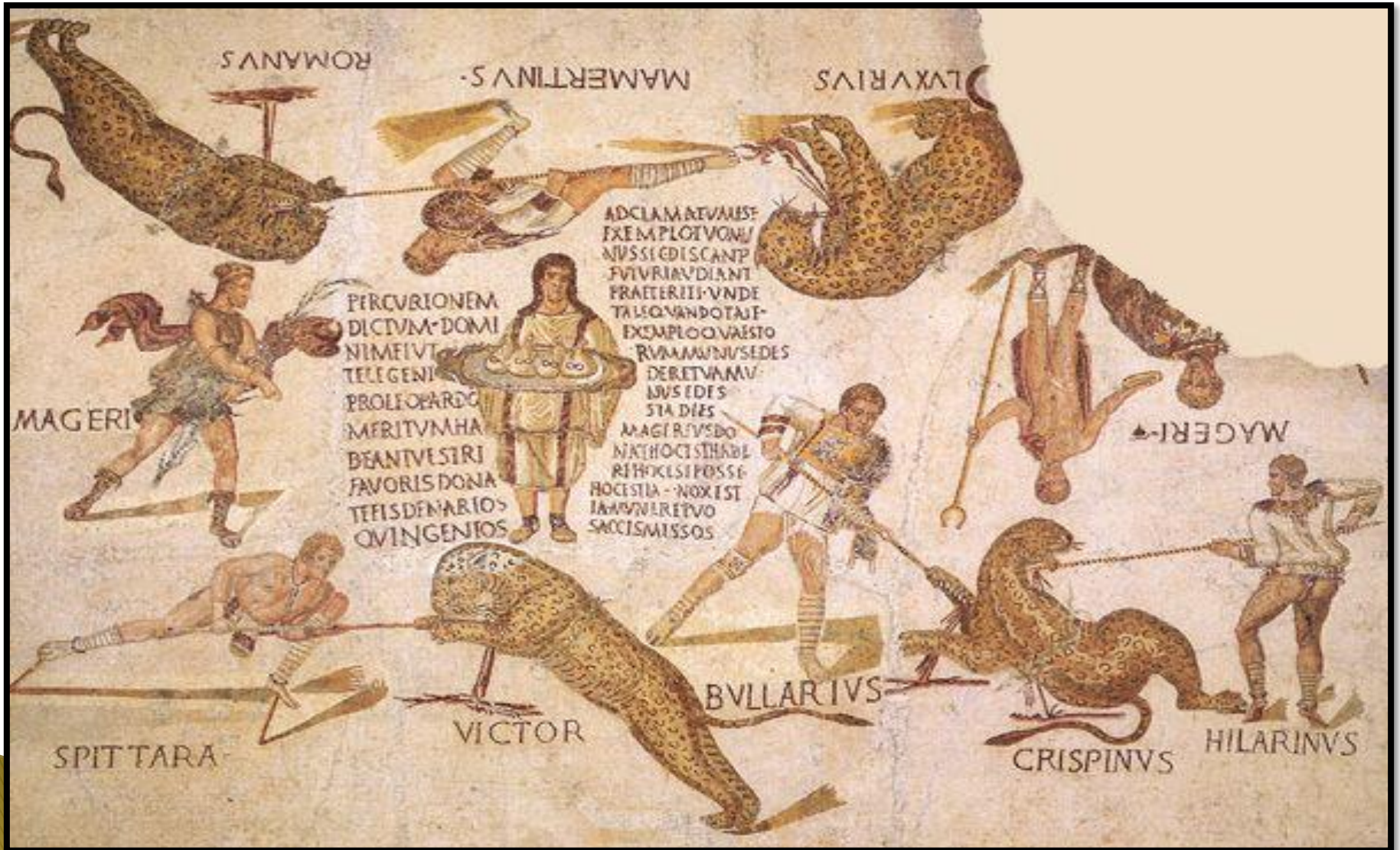

Рубин АИСКАРИЯН 2004

Venationes – полювання на звірів
(venor, venatus sum, venari)
Покарання “ad bestias”

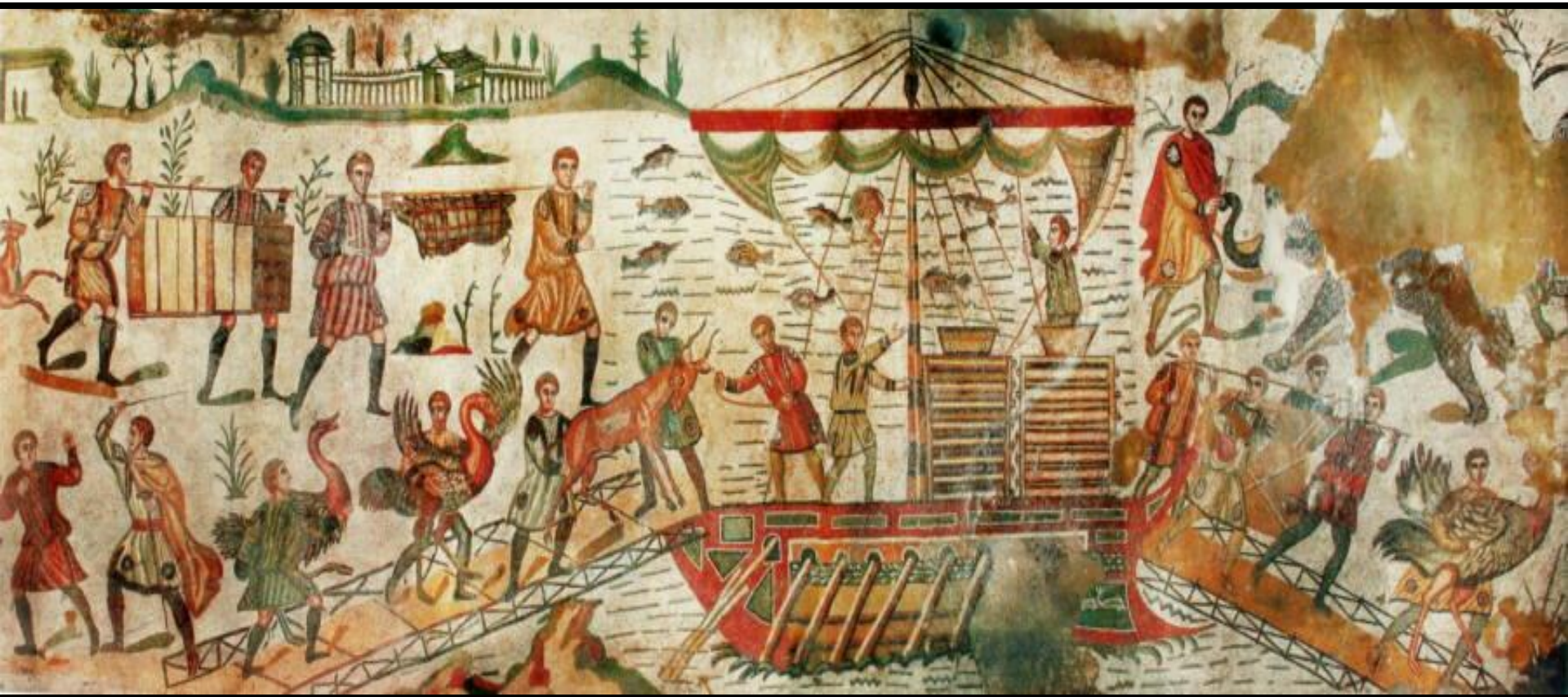

Полювання на леопардів

Транспортування звірів

Ave, Caesar, morituri te salutant!

Тема 9

1. Історія походження гладіаторських ігор (Ludi gladiatorii) (військові двобої у культурній традиції еллінів і етрусків).
2. Зброя і обладунки гладіаторів, класифікація гладіаторів за видом озброєння і призначенням (ретіарій, сагіттарій, мірмілон, фракієць і т.п.), походження (етимологія) назв.
3. Школи гладіаторів (навчання, побут), кар'єра гладіаторів, термінологія пов'язана з нею (ланіста, тритон, ветеран, едітор, рудіарій та ін.).
4. Сценарій проведення гладіаторських боїв (ритуали, правила бою, нагороди для переможців).
5. Полювання на тварин як особливий вид гладіаторського двобою, причини виникнення, військове оздоблення бестіаріїв.
6. Амфітеатр – арена для проведення гладіаторських боїв. Колізей – символ величі Риму (історія забудови, архітектура, особливості планування).
7. Навмахія як особливий вид гладіаторських ігор.
8. Популярні комп'ютерні ігри, в основу яких покладені змагання гладіаторів.

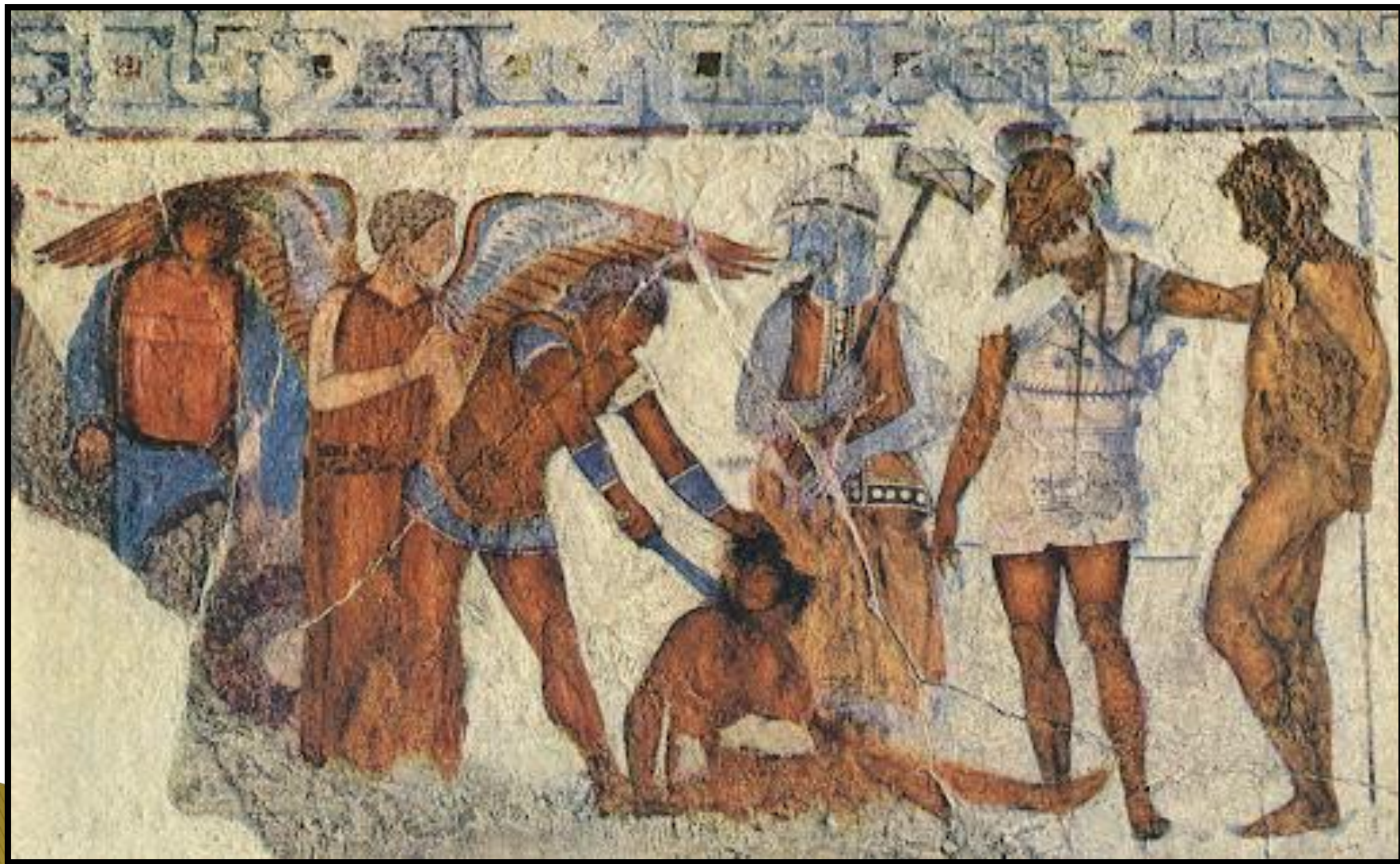
Жан-Луї Давід. Поховання Патрокла

Гомер “Іліада” (XXIII), переклад Б. Тена

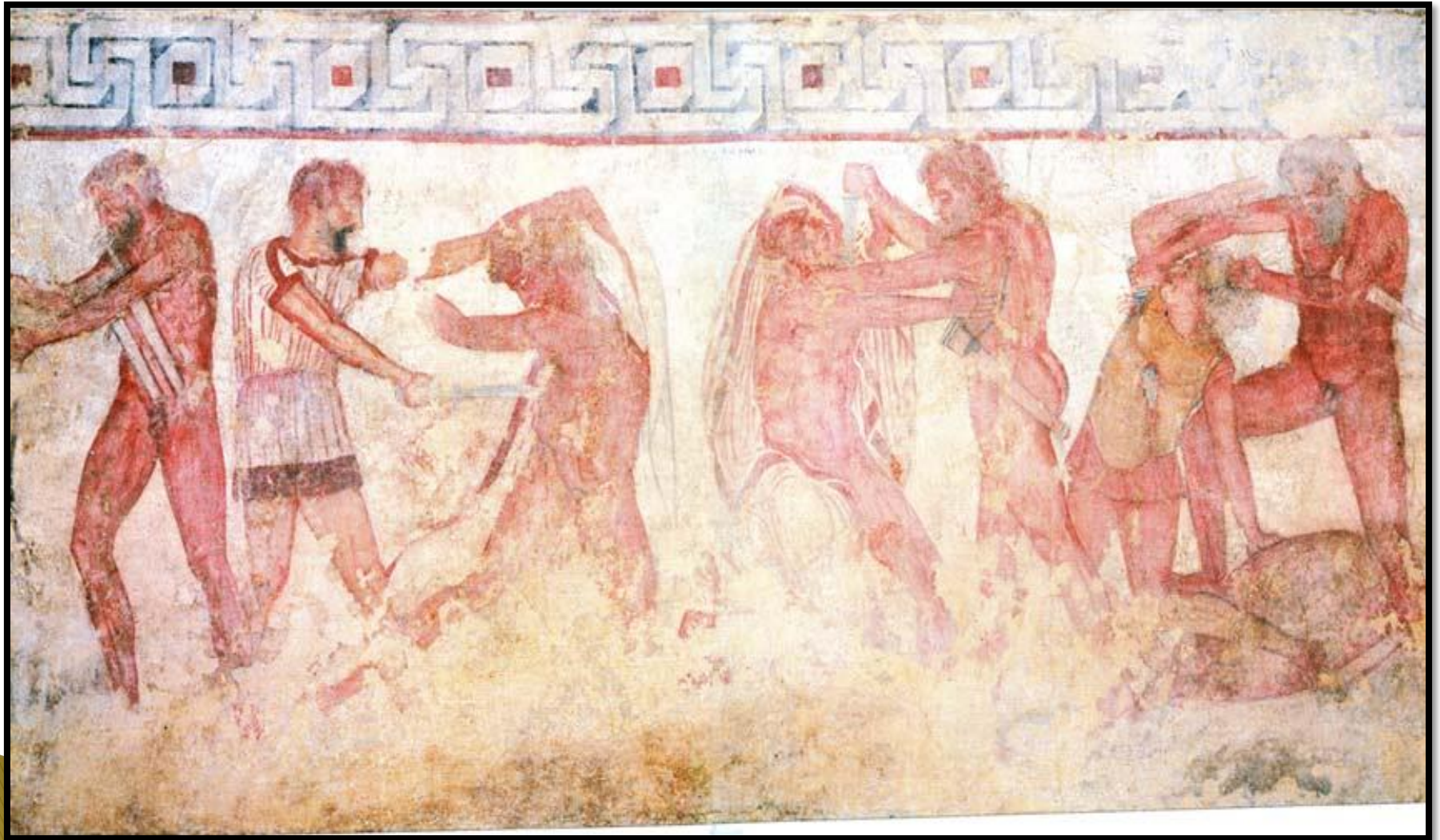
- ▶ 175] Воїв троянських дванадцять одважних, душею могутніх,
- ▶ 176] Гострою міддю зарізав, лихе учиняючи діло.
- ▶ 177] Давши на них випасатися полум'я силі залізній,
- ▶ 178] Сам заридав і крізь сльози товариша любого кликав:
- ▶ 179] «Радуйся, друже Патрокле, і в темній оселі А'іда!
- ▶ 180] Все я для тебе роблю, що тобі обіцяв я раніше.
- ▶ 181] Воїв троянських дванадцять одважних, душею могутніх,
- ▶ 182] Разом з тобою вогонь пожере.

Принесення в жертву троянських полонених Некрополь Вульчі, гробниця Франсуа (II–I ст. до н.е.)

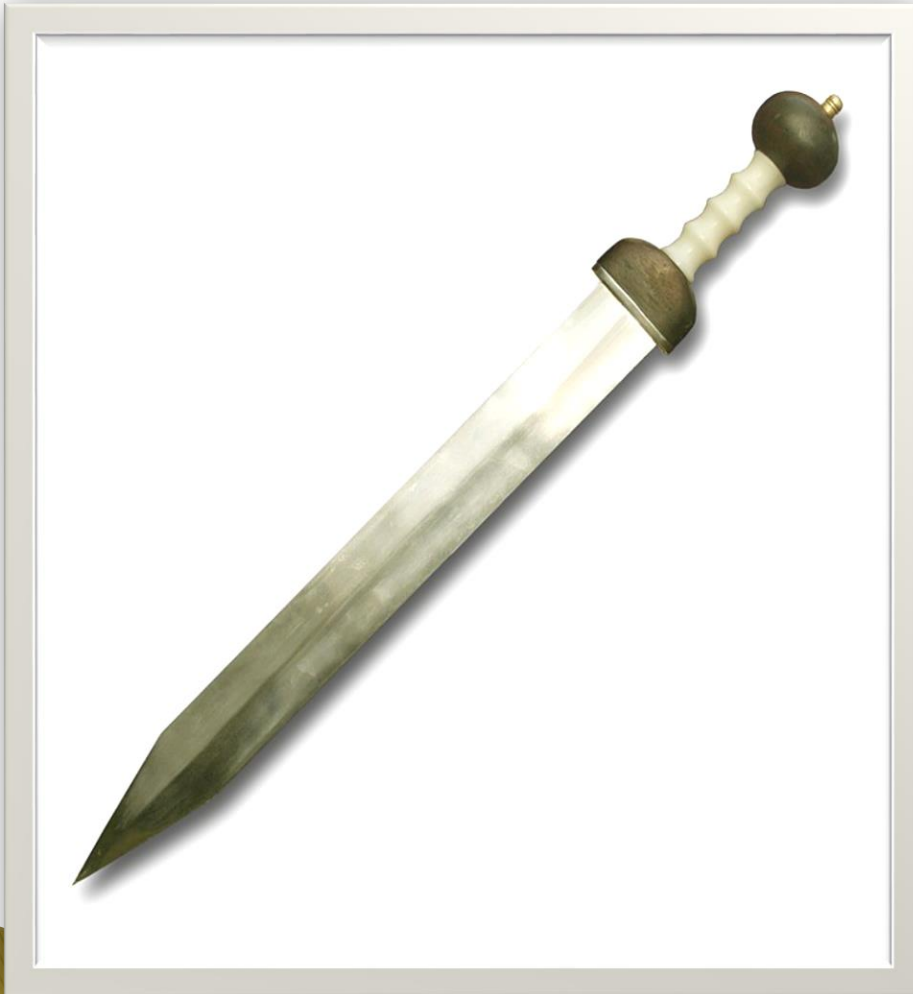

Людське жертвоприношення

Некрополь Вульчі, гробниця Франсуа (II–I ст. до н.е.)

Термінологія на позначення гладіаторської справи

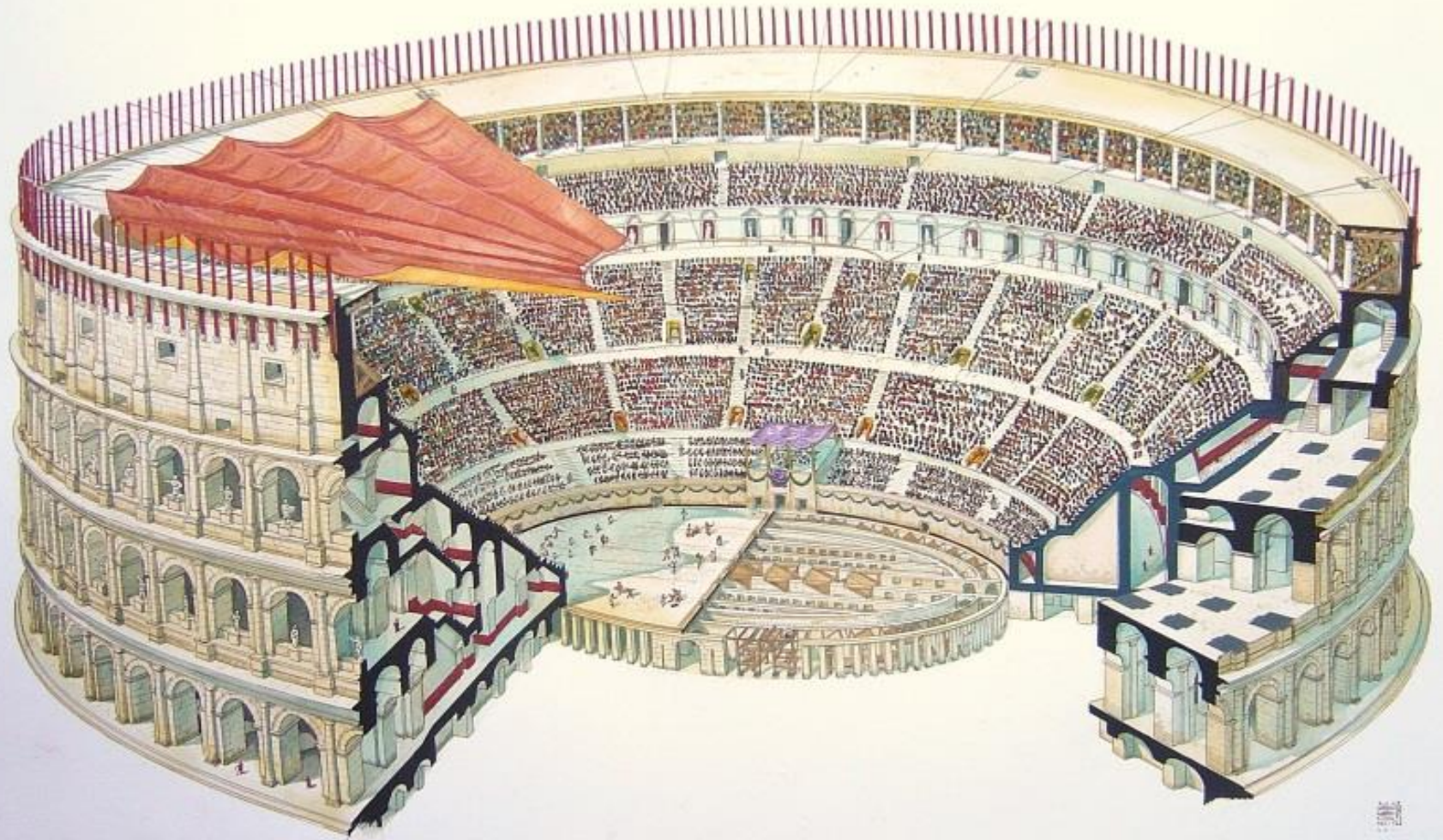

- ▶ **Gladiator**, oris *m* < gladius, і *m* – меч
- ▶ **Bustuarius**, і *m* < bustum, і *m* – поховальне вогнище
- ▶ **Lanista**, ae *m* – керівник і тренер гладіаторської школи
- ▶ **Ludus gladiatorius** – школа гладіаторів
- ▶ **Ludi gladiatorii** (plur.) = munera < munus, eris *n* – гладіаторські ігри
- ▶ **Venatio**, onis *f* – полювання на диких звірів
- ▶ **Naumachia**, ae *f* – морська битва гладіаторів

Історія забудови Колізея Colosseum (75–80 ае.н.)

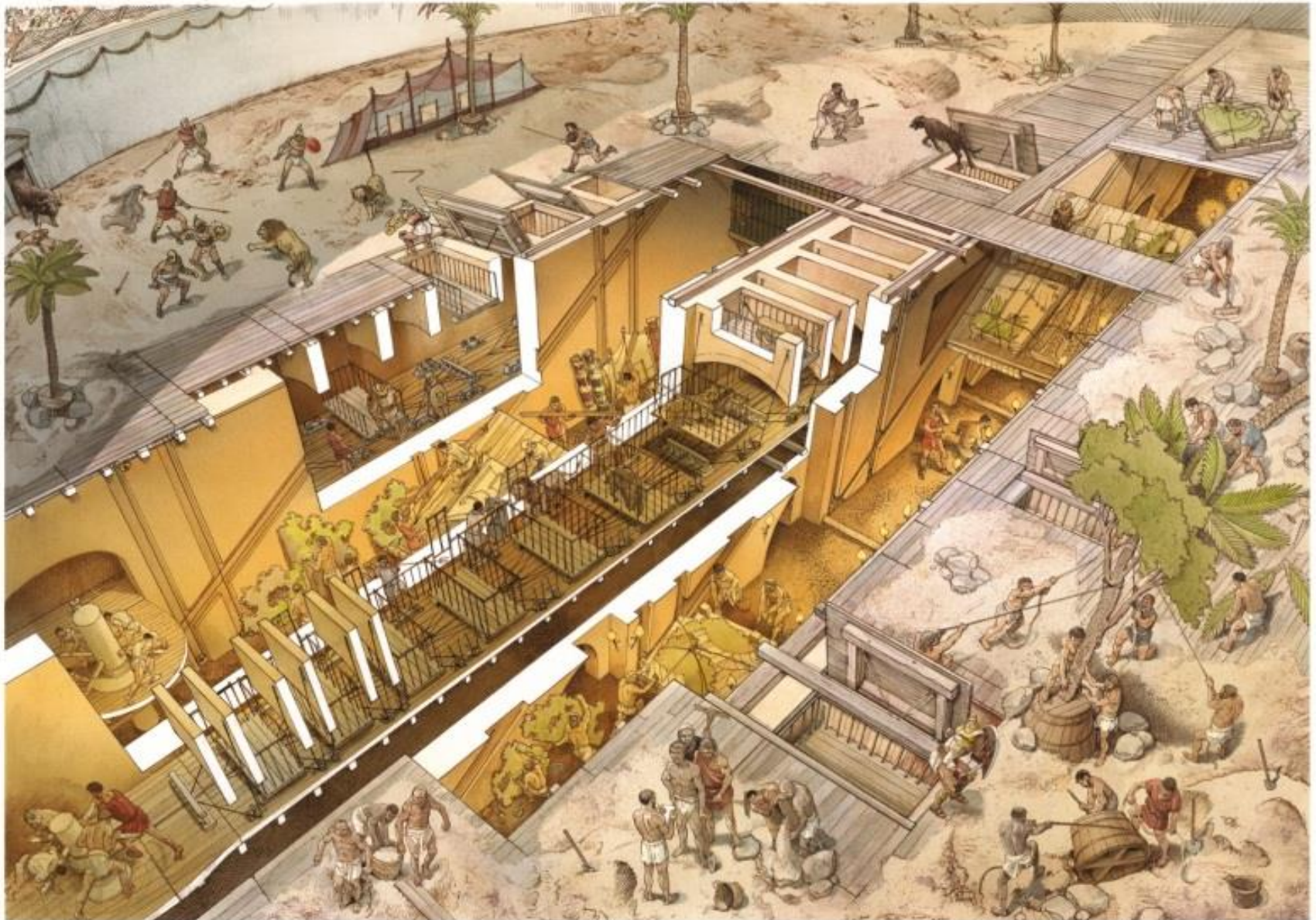
Colosseum (план-реконструкція)

Підземні приміщення Колізею

План-реконструкція підземних приміщень Колізею

Класифікація гладіаторів за видом озброєння

Trax

Hoplomachus

Murmillio

Retiarius

Scissor

Secutor

Gladiators Roman Empire

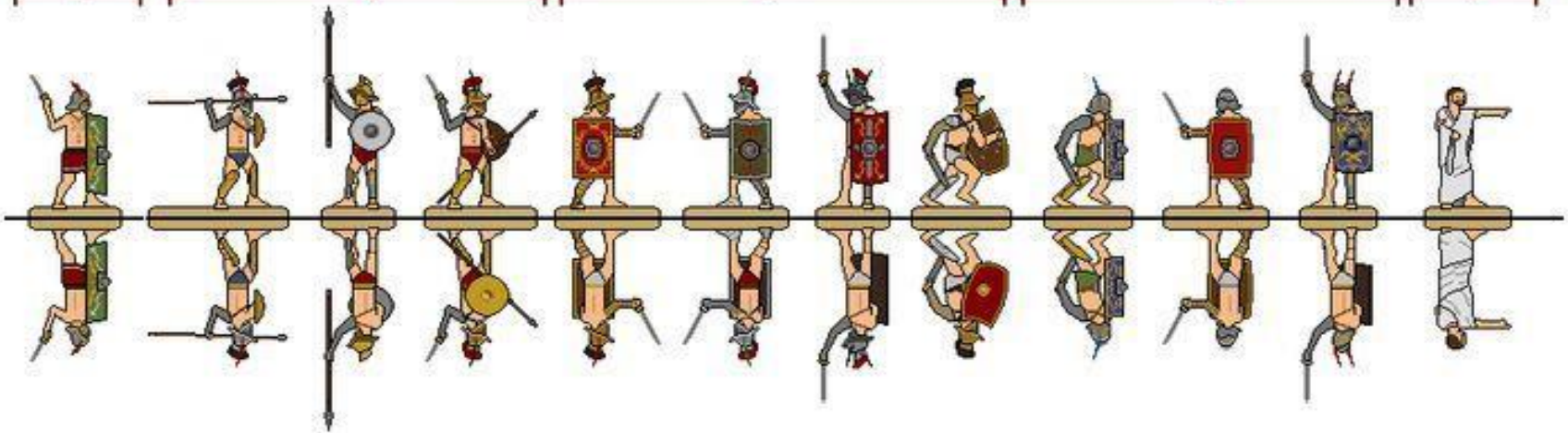
Provocator

Hoplomachus

Mirmillo

Secutor

Referee

Scissor

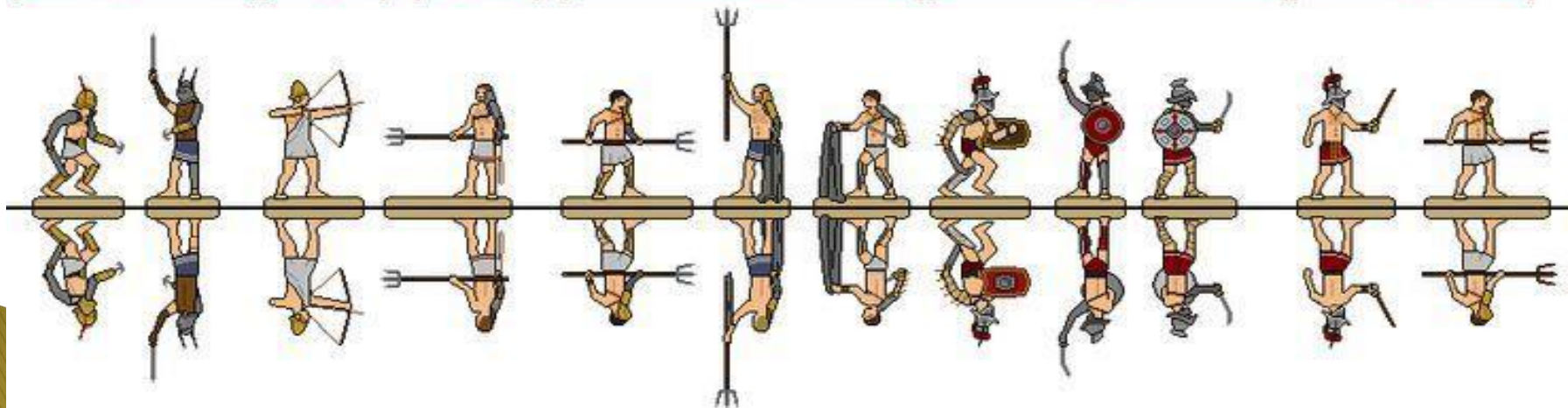
Sagittarius

Laquearium

Retiarius

Thrace

Training

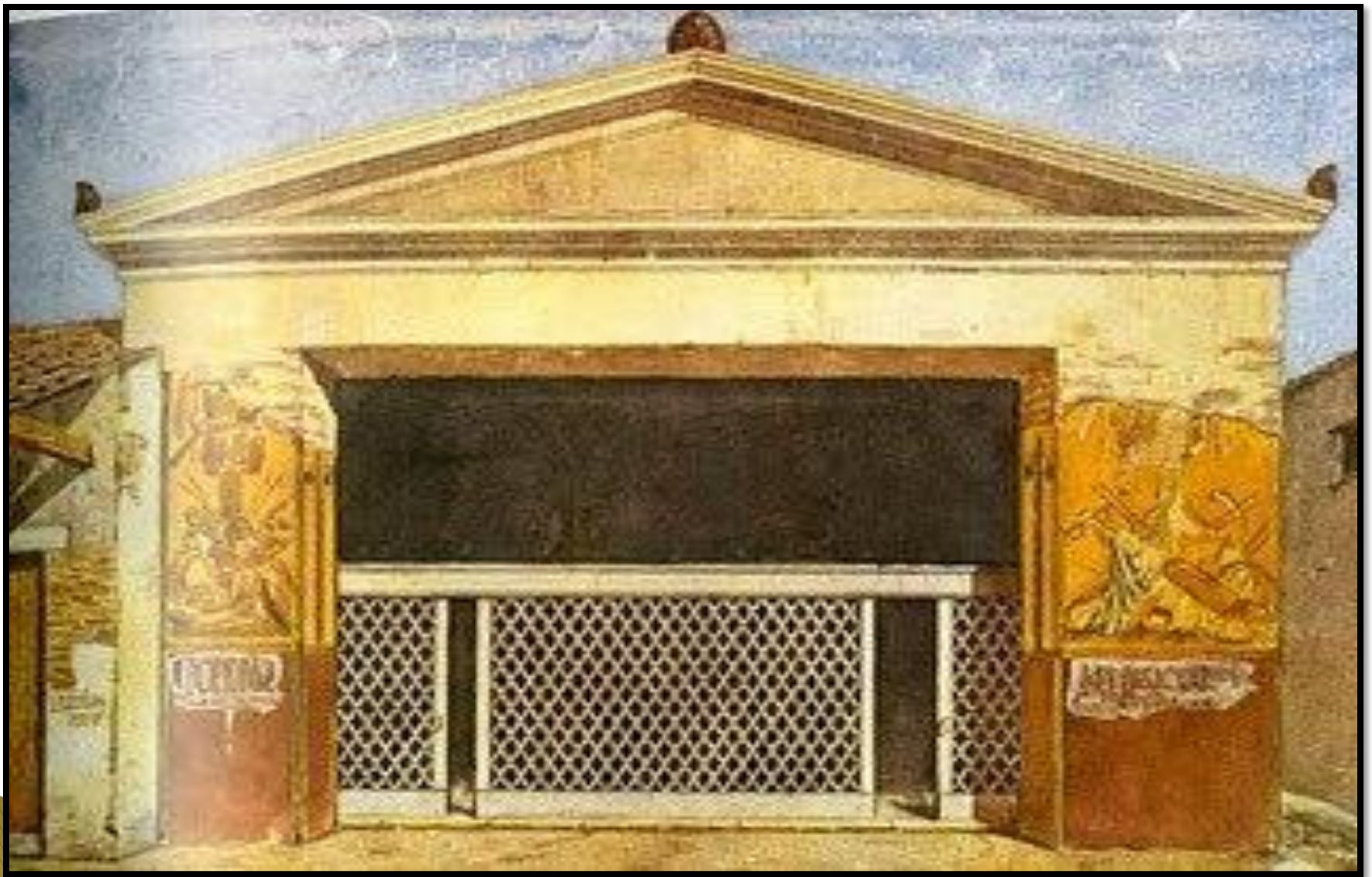
Ludus Magnus (gladiatorius)

Ludus Magnus (реконструкція)

Schola Armaturarum Juventus Pompejani

Порівняльна характеристика спортивних змагань у Давній Греції і Римі

Давня Греція

Панеллінські ігри

- ▶ відбувалися у встановлений термін на честь олімпійських богів і героїв
- ▶ проголошення священного миру
- ▶ об'єднання представників різних полісів
- ▶ учасники змагань – вільні громадяни грецьких полісів
- ▶ заборона зброї
- ▶ втілення ідеї калокагатії
- ▶ мужність, хоробрість, фізична міць і спортивна вправність (ἀρετή)
- ▶ обмежений рівень насильства у бойових видах єдиноборств
- ▶ демонстрація кращих людських якостей
- ▶ героїзація переможців
- ▶ нагорода вінком, стрічкою, амфорою, урочистою піснею, статуєю
- ▶ навчання у палестрах і гімнасіях

ритуально–обрядове
походження
сакральне призначення

Давній Рим

Гладіаторські бої

- ▶ екстраординарна подія необмежена часом на честь богів / імператора / військової перемоги
- ▶ проголошення імператором (вищим магістратом)
- ▶ безкоштовне видовище (розвага) для жителів міста
- ▶ учасники боїв – раби, військовополонені, найманці
- ▶ різноманітні види зброї
- ▶ утілення ідеї богообраності римського народу
- ▶ виняткова хоробрість, витривалість, дисципліна, військова вправність (virtus)
- ▶ надмірно високий рівень насильства
- ▶ вид публічного покарання
- ▶ героїзація переможців
- ▶ нагорода дерев'яним мечем, наданням свободи (missio), грошима
- ▶ навчання у школах гладіаторів

ритуально–обрядове
походження,
сакральне призначення